

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

«СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Комплекс навчально-методичного забезпечення

для підготовки аспірантів за спеціальністю

053 «Психологія»

очна форма навчання

Рекомендовано Вченою радою ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського

Соціальна психологія наукової діяльності: комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» Укл.: Ложкін Г.В. – К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 34 с.

Навчальне видання

Соціальна психологія наукової діяльності
Комплекс навчально-методичного забезпечення
для підготовки аспірантів за спеціальністю
053 «Психологія»
очна форма навчання

Укладачі: Ложкін Георгій Володимирович, доктор психологічних наук,
професор

Відповідальний редактор: Воляннюк Наталія Юріївна, доктор психологічних
наук, професор, завідувач кафедри психології і педагогіки

Рецензент: Макаренко Дар'я Володимирівна, старший викладач кафедри
соціології

Анотація

Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Соціальна психологія наукової діяльності» підготовлений для аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія». Навчальна дисципліна має варіативний статус і належить до дисциплін загальної підготовки аспірантів. Містить загальні відомості, мету і завдання навчальної дисципліни, розподіл навчального часу за темами, теми та конспекти лекційних занять, теми семінарських занять та коло питань для обговорення, завдання на самостійну роботу. З метою поглиблення знань аспірантів з дисципліни, розвитку умінь самостійної роботи з психологічною літературою робоча програма передбачає написання рефератів з проблем соціальної психології наукової діяльності. У навчальному виданні подано орієнтовну тематику та критерії оцінювання рефератів з дисципліни «Соціальна психологія наукової діяльності». Наведено рекомендовану основну та додаткову літературу, а також рейтингову систему оцінювання результатів навчання.

Аннотация

Комплекс учебно-методического обеспечения учебной дисциплины «Социальная психология научной деятельности» подготовлен для аспирантов по специальности 053 «Психология». Учебная дисциплина имеет вариативный статус и относится к дисциплинам общей подготовки аспирантов. Содержит общие сведения, цели и задачи учебной дисциплины, распределение учебного времени по темам, темы и конспекты лекционных занятий, темы семинарских занятий и круг вопросов для обсуждения, задания на самостоятельную работу. С целью углубления знаний аспирантов по дисциплине, развития умений самостоятельной работы с психологической литературой рабочая программа предусматривает написание рефератов по проблемам социальной психологии научной деятельности. В учебном издании предложены ориентировочная тематика и критерии оценки рефератов по дисциплине «Социальная психология научной деятельности». Представлены рекомендованная основная и дополнительная литература, а также рейтинговая система оценивания результатов обучения.

Summery

Complex of teaching materials in the discipline “Social Psychology of Scientific Research”, prepared for PhD students in speciality 053 “Psychology”. The disciplines has an optional status and belongs to general disciplines of PhD students preparation. It includes general information, aim and objectives of the discipline, distribution of educational time according to topics, topics and lecture notes, seminars` topics and discussion questions, tasks for self studying. To advance PhD students knowledge the discipline, their study skills of work with psychological literature, the program involves preparation analytical reviews of Social Psychology of scientific research problems. This complex of teaching materials includes the estimated topics and evaluation criteria the analytical reviews of the discipline “Social Psychology of Scientific Research”. It includes the recommended basic and additional literature and the rating system of evaluation of learning outcomes.

З М І С Т

I.	Загальні відомості.....	5
II.	Розподіл навчального часу.....	5
III.	Мета і завдання навчальної дисципліни.....	6
IV.	Зміст навчального матеріалу.....	7
1.	Розподіл навчального часу за темами.....	8
2.	Лекційні заняття.....	10
3.	Семінарські заняття.....	20
4.	Самостійна робота аспіранта.....	22
5.	Індивідуальні завдання.....	25
V.	Контрольні роботи.....	26
VI.	Методичні вказівки.....	26
VII.	Рекомендована література.....	27
Додаток 1.	Рейтингова система оцінювання.....	29
Додаток 2.	Орієнтовні рефератів..... теми	33
Додаток 3	Перелік питань до іспиту.....	34

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.

Навчальна дисципліна «Соціальна психологія наукової діяльності» передбачена навчальним планом факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (КПІ ім. Ігоря Сікорського), розробленим відповідно до освітньо-наукової програми третього освітньо-наукового рівня доктор філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Навчальна дисципліна має варіативний статус і належить до дисциплін загальної підготовки аспірантів. «Соціальна психологія наукової діяльності» – навчальна дисципліна, яка вивчає психологічні закономірності наукової діяльності залежно від соціальних та індивідуально-психологічних чинників, умов і факторів з метою підвищення її продуктивності та створення нових наукових доробок й технологій.

Предметом навчальної дисципліни є психологічні компоненти, які спонукають, скеровують і регулюють активність суб'єкта наукової діяльності, а також його властивості, через які ця активність здійснюється.

Навчальну базу дисципліни «Соціальна психологія наукової діяльності» становлять знання отриманні при вивченні різноманітних курсів, що спрямовані на розкриття загальних закономірностей і механізмів наукової діяльності, а також формування вмінь та навичок науково-обґрунтовано пояснювати емпіричні факти.

Навчальна дисципліна «Соціальна психологія наукової діяльності» вивчається протягом одного семестру, в загальному обсязі 210 годин: аудиторної роботи – 20 години, з яких лекції – 12 годин, практичні заняття 8 годин; самостійна робота 190 година. Розподіл навчального часу та темами наведено у тематичному плані.

Комплекс навчально-методичного забезпечення містить плани лекційних та семінарських (практичних) занять, що дає можливість аспірантам ознайомитися із лекційним змістом навчального матеріалу, який опрацьовувався на відповідних заняттях.

На консультаціях згідно зі встановленим графіком опрацьовується складний для засвоєння навчальний матеріал.

Навчальний матеріал занять, на яких аспіранти були відсутніми, вивчається ними самостійно; контроль засвоєння матеріалу при цьому здійснюється у формі співбесіди в час, призначений для проведення консультацій, та в порядку, визначеному положенням про РСО.

Методика оцінювання рівня засвоєння матеріалу навчальної дисципліни передбачає використання рейтингової системи оцінювання. Шкала оцінювання – університетська. Формою семестрового контролю є усний іспит.

II. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

Розподіл навчальних годин викладено відповідно до робочого навчального плану.

Форма навчання	Всього	Розподіл навчального часу за видами занять				Семестрова атестація
	Кредитів	Годин	Лекції	Семінарські заняття	СР	
<i>Очна</i>	7	210	12	8	190	Екзамен

III. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є формування в аспірантів здатності:

- аналізувати та обирати стратегії наукового пошуку;
- активно діяти та взаємодіяти у складі науково-педагогічного колективу;
- обґрунтовувати та впроваджувати у ВНЗ нововведення;
- до самоаналізу та розвитку психологічного потенціалу особистості;
- передавати думки, знання і почуття виразними мовними засобами;
- обирати та використовувати методи навчання, розробляти власну технологію навчання;
- здатності користуватися прийомами саморегулювання та самоконтролю, розвитку вольових якостей особистості.

Основні завдання навчальної дисципліни:

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- основні принципи їх роль у психологічних дослідженнях наукової діяльності, (системності, антропоцентризму, специфічності);
- джерел і видів психологічних знань та базових категорій психологічної науки;
- компонентний склад психологічної структури наукової діяльності;
- особистісні типи вчених;
- психічні регулятори наукової діяльності;
- психологічну раціоналізацію і оптимізацію змісту та умов професійної діяльності на основі розкриття і врахування психологічних особливостей особистості вченого;
- психологію наукового довголіття і продуктивності вченого;
- психологічних передумов інновацій та наукової творчості;
- компонентів лідерського потенціалу вченого.

уміння:

- організовувати свою науково-педагогічну діяльність;
- встановлювати робочі відносини в науково-педагогічному колективі;
- контролювати свою поведінку у конфліктах, що супроводжують наукову діяльність;
- аналізувати психолого-педагогічну літературу з профілю підготовки фахівців і використовувати її в педагогічній практиці;
- визначити стратегію розв'язання творчих завдань;
- використовувати внутрішні і зовнішні прийоми власної презентації в студентській аудиторії.

мати уявлення про:

- психологічний зміст, склад, структуру та механізми наукової діяльності на основі загально психологічних уявлень, сформульованих у теорії діяльності;
- вимоги наукової діяльності до стану, рівня розвитку, ступеня стійкості основних психічних функцій та якостей суб'єкта діяльності;
- психологічні засоби підвищення «мотиваційного потенціалу» наукової діяльності;
- прийоми активізації мислення у науковій діяльності.

IV. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські заняття	СР
Тема 1. Психологія та її місце в системі наук про людину	8	-	-	8
Тема 2. Джерела і види психологічних знань	7	-	2	5
Тема 3. Методологія наукового знання	10	-	-	10
Тема 4. Соціально-психологічні чинники поширення нових технологій	10	-	-	10
Тема 5. Психологія наукового співтовариства	7	2	-	5
Тема 6. Психологія наукових організацій	7	2	-	5
Тема 7. Соціальна психологія «малих груп» в науці	7	-	2	5
Тема 8. «Мала група» як суб'єкт спільної наукової діяльності	7	2	-	5
Тема 9. Психологічна сумісність в науковому колективі	8	-	-	8
Тема 10. Психологічна система наукової діяльності суб'єкта	7	-	2	5
Тема 11. Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності	7	2	-	5
Тема 12. Самосвідомість і регуляція активності особистості вченого	8	-	-	8
Тема 13. Психологія неврівноважених станів	8	-	2	6
Тема 14. Суб'єкт науково-педагогічної діяльності	10	-	-	10
Тема 15. Психологія творчої діяльності	10	-	-	10
Тема 16. Психологічні передумови наукової творчості особистості	10	-	-	10
Тема 17. Психологія професійної кар'єри	8	2	-	6
Тема 18. Зовнішні та внутрішні детермінанти презентації вченого	10	-	-	10
Тема 19. Лідерський потенціал вченого	8	2	-	6
Тема 20. Психотехніки наукового довголіття	8	-	-	8
Підготовка рефератів	15	-	-	15
Екзамен	30	-	-	30
Всього годин	210	12	8	190

1. Розподіл навчального часу за темами

Тема 1. Психологія та її місце в системі наук про людину

Об'єкт і предмет психології. «Дерево» психологічної науки. Базові психологічні категорії: відображення, особистість, діяльність, спілкування. Психологічні властивості, процеси, стани. Почуття і воля. Напрямки психологічних досліджень. Зв'язок психології з філософією, соціологією, педагогікою, фізіологією. Людиноцентризм та механоцентризм. Ідеї І.Павлова, І.Сеченова, Б.Ломова, Б.Ананьєва, О.Леонтьєва, В.Зінченка, К.Платонова, В.Давидова, Г.Костюка та ін. в сучасному людино знанні.

Тема 2. Джерела і види психологічних знань

Філософія та історичні передумови психологічних знань. Психологічні знання в літературі, мистецтві, практиці, езотериці. Наукова та практична психологія. Порівняльні оцінки достовірності та особливостей джерел психологічних знань. Особливості роботи психолога: практика викладача, вченого. Мова психології та термінологічний апарат: словники, довідники, енциклопедії. Наукові школи давнини.

Тема 3. Методологія наукового знання

Поняття методології науки. Наука як галузь людської діяльності. Методи науки. Концепція. Концепт. Підхід. Вчення. Принцип. Об'єкт дослідження. Предмет дослідження. Предметне поле дослідження. Пізнавальна ситуація. Системний підхід в науці. Принципи наукового дослідження. Критерії науковості знання. Форми позанаукового психологічного пізнання. Історіографічне дослідження. Джерелознавство.

Тема 4. Соціально-психологічні чинники поширення нових технологій

Психологічні передумови інновацій. Інноваційна активність. Ціннісні пріоритети цивілізації. Соціалізація психологічних знань. Інновація та модернізація. Психологічні бар'єри інновацій. Психологічний потенціал інноваційної активності суб'єкта. Ресурси реалізації психологічного потенціалу активності.

Тема 5. Психологія наукового співтовариства

«Норми» та «антинорми» науки. Психологічні функції науки. Правила наукового пізнання. Наукові школи: авангардні, автаркічні, компрадорські, епігонські, конкуруючі. Ознаки шкіл. Взаємодія наукових шкіл.

Тема 6. Психологія наукових організацій

Соціально-психологічні процеси в наукових підрозділах. Мотиватори наукової діяльності. Організаційний клімат наукового колективу. Взаємовідносини та взаємодія. Референтність співробітників. Професійна мобільність. Піраміда компетентності спеціаліста. Проблеми взаєморозуміння. Реалізація організаційних змін. Розвиток наукової організації та організаційної культури. Лідер в організації.

Тема 7. Соціальна психологія «малих груп» в науці

Етапи формування взаємовідносин. Міжособистісні позиції у науковому колективі. Зони самооцінок. Рольова поведінка. Когнітивний та інтерактивний аспекти взаємовідносин. Види розуміння. Емоційне розуміння. Прямі й непрямі форми вираження значення. Командоутворення. «Вживання» в організації. Влада та статус.

Тема 8. «Мала група» як суб'єкт спільної наукової діяльності

Система наукових ролей. Адаптаційний період формування дослідника. Керівництво науковим колективом. Поведінкові технології. Функції спілкування: комутативна, інформаційна, когнітивна, емотивна, конативна, креативна. Теорія трансакцій. Міжособистісне сприймання. Механізми сприймання. Ефекти міжособистісного сприймання. Вербальна і невербальна комунікація у сприйманні.

Тема 9. Психологічна сумісність в науковому колективі

Сумісність та спрацьованість у колективі. Рівні сумісності: психологічний, соціальний, функціональний, психофізіологічний, культурологічний, кліматогеографічний. Протиріччя та конфлікти. Джерела конфліктів. Інцидент. Дія. Протидія. Карта конфлікту. Функції конфлікту: позитивна, негативна. Конфліктогени. Типи конфліктів. Стратегії подолання.

Тема 10. Психологічна система наукової діяльності суб'єкта

Діяльність як система. Концепції діяльності: Леонтьєв О.М., Платонов К.К., Ломов Б.В., Шадриков В.Д., Никифоров Г.С., Щедровицький Г.П., Зінченко В.П., Бодров В.О., Ошанін Д.А., Милерян Є.О. Компоненти діяльності, ціле покладання, мотиви, способи, стилі, інформаційна основа, зворотній зв'язок, професійно важливі якості. Професійна придатність. Здібності та задатки. Обдарованість. Самовизначення.

Тема 11. Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності

Інтеграція психічних явищ. Інтегративні процеси регуляції діяльності. Характеристика процесів прийняття рішень, контролю, корекції, саморегуляції, самоаналізу, планування, цілеполягання, антиципації. Антиципація та особливості її виявлення на перцептивному рівні та рівні уявлення. Антиципація як системне явище.

Тема 12. Самосвідомість і регуляція активності особистості вченого

Індивідуальні особливості і стилі саморегуляції. Самоконтроль. Самооцінка. Компенсація. Надмірність. Самовизначення. Надійність. Психологічний захист. Психологічний портрет вченого. Психологія проникливості: методи та способи. Індикатори емоційного стану, перевага кольору. Розвиток системи регуляції активності. Способи підтримання системи психічної регуляції активності.

Тема 13. Психологія нерівноважних станів

Феноменологія нерівноважних станів. Класифікація змінених станів свідомості. Трансові щоденні стани в щоденній діяльності. Трансові стани в навчальній та науковій діяльності. Особистісні кореляти щоденного трансу. Щоденний транс та психологічний захист. Рефлексія та трансові стани. Когнітивні процеси та щоденний трансів стан.

Тема 14. Суб'єкт науково-педагогічної діяльності

Поняття суб'єкта в психології. Індивід, індивідуальність, особистість, суб'єкт. Ознаки суб'єктності, рівні суб'єктності. Сфери прояву суб'єктності: когнітивна, афективна, регулятивна, комунікативна. Особистісні деструкції та професійні деформації суб'єкта.

Тема 15. Психологія творчої діяльності

Здібності у структурі особистості. Талант. Геніальність. Обдарованість: теорії та моделі. Погляди на наукову творчість В.О. Моляка, Я.О. Пономарьова, Б.Г. Ананьєва, Д.Б. Богоявленської, М.О. Холодної. Стратегії вирішення нових завдань: аналог, комбінування, реконструкція, універсальні підстановки.

Тема 16. Психологічні передумови наукової творчості особистості

Творча обдарованість вченого. Мотивація наукової творчості. Соціально-психологічна амбівалентність творчої особистості. Типи особистості вчених. Психологічний портрет вченого. Теорія В.В.Давидова. Категоріальний апарат конструкторології В.О.Моляка.

Тема 17. Психологія професійної кар'єри

Кар'єра. Наукова кар'єра. Професіогенез. Профпридатність. Типологічні особливості. Особистісні особливості. Людина як суб'єкт професійної кар'єри. Розвиток особистості професіонала. Етапи професійного розвитку особистості. Етапи і стадії професіоналізму. Професійні кризи. Професійна компетентність.

Тема 18. Зовнішні та внутрішні детермінанти презентації вченого

Вербальні та невербальні компоненти. Праксичні стани. Технологія особистої чарівності. Технологія ділового честолюбства. Технологія подолання конфліктів. Самопізнання та самоорганізація. Ортобіоз і типи поведінки «А» і «Б».

Тема 19. Лідерський потенціал вченого

Психологічні інваріанти професіоналізму вченого. Вплив професійної школи на розвиток потенціалу. Поняття психологічного потенціалу. Ресурси реалізації психологічного потенціалу. Потенційна перевага. Реальні амбіції. Утилітаризм. Рациональна інтуїція. Рефлексія лідера. Контроль емоцій.

Тема 20. Психотехніки наукового довголіття

Вікові піки наукової продуктивності. Динаміка когнітивних процесів у різні періоди життя. Презентація наукових досягнень. Комунікативні бар'єри. Семінари. Тренінги. Відеоконференції. Ділові ігри. Психологічне здоров'я особистості. Індикатори і регулятори психологічного здоров'я. Суб'єктивний і психологічний вік. Здорова, безпечна та ризикована поведінка.

2. Лекційні заняття

Лекція 1. Тема 1. Психологія наукового співтовариства. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Ознаки наукових шкіл та передумови їх виникнення.
2. Типи наукових шкіл та їх властивості.
3. Динаміка розвитку школи.
4. Продуктивність наукової школи.
5. Лідер наукової школи.
5. Норми та антинорми науки.
6. Базові наукові ролі: «ерудит», «генератор», «критик».

Література: основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11.; додаткова: 6.

Конспект лекції:

Наука є суспільною за своїм походженням, розвитком і використанням. Кожне наукове відкриття є результатом загальної праці, в кожен даний момент часу наука виступає як сумарний результат людських зусиль у процесі пізнання світу.

Наукова школа — це неформальний творчий колектив дослідників різних поколінь, об'єднаних загальною програмою та стилем дослідницької роботи, які діють під керівництвом визнаного лідера.

Це є об'єднання однодумців, що втілюють наукові дослідження у життя. У діяльності наукової школи реалізуються такі функції:

1) виробництво наукових знань 2) поширення знань 3) підготовка обдарованих фахівців.

Ознаки існування наукової школи — головною ознакою є ефективне засвоєння і дослідження її вченими актуальних проблем з висунутих керівником наукових напрямів. Мінімальний цикл існування наукової школи — три покоління:

1) засновник школи 2) послідовники 3) учні послідовника

Ключова фігура наукової школи це її лідер. Лідером може бути видатний, авторитетний вчений, який продукує ідеї (нові напрями дослідження), вчений, який може об'єднати навколо себе однодумців. Ознаки наукової школи: 1) багаторічна наукова продуктивність, що характеризується кількісними і якісними показниками. Кількісними і якісними показниками є кількість праць, які публікуються у журналах, наукових роботах — це наукові праці вчених; 2) широта проблемно-тематичного, географічного та хронологічного діапазонів функціонування наукової школи; 3) збереження традицій і цінностей наукової школи на всіх етапах її становлення та розвитку; 4) забезпечення спадкоємностей у дослідженні; 5) розвиток атмосфери творчості, новаторства, відкритості для дискусій 6) об'єднання у школу талановитих вчених та постійне поновлення вчених і виконавців; 7) постійні комунікаційні зв'язки між учителем та учнями; 8) активна педагогічна діяльність; 9) офіційне визнання державою важливості наукових досліджень наукової школи.

Вважається, що лідером школи є тільки доктор наук (професор). Наукова школа повинна мати три доктора наук за однією спеціальністю.

Наукова школа відрізняється від звичайного наукового колективу низкою ознак:

- тематика досліджень наукової школи більш однорідна, ніж у лабораторії або відділі;

- у школі відбувається постійний процес накопичення і структуризації наукового знання, тоді як у формальному колективі знання, якщо вони навіть отримані, часто не структуруються через розпорошеність наукової тематики;

- для наукової школи більш характерний неформальний поділ науковців на «генераторів» ідей, критиків, ерудитів тощо, тоді як у науковому колективі стосунки між науковцями більш формалізовані згідно з розподілом за посадами;

- у процесі відтворення поколінь учених у школі науковим керівником молодих дослідників завжди є учений - представник даної школи, тоді як у науковій лабораторії або відділі керівником може бути учений, що не належить до даної організації.

Універсальною системою правил наукової діяльності є її норми, описані в 1973 р. Мертоном. Вони зводяться до наступного:

- об'єктивність;

- універсалізм;

- організований скептицизм;

- незацікавленість;

- наукове знання належить всім і нікому (тобто не діє поняття приватної власності).

Таким чином, дії вчених, з яких складається наукова діяльність, підносяться відповідно до норм, що і створює ілюзію їх дотримання. У антинормах

відображаються суб'єктивні інтереси дослідників, прагнення до популярності, пріоритету, а також різні соціально-психологічні чинники.

Лекція 2. Тема 2. Психологія наукових організацій. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Основні характеристики «малих груп» у наукових підрозділах.
2. Соціометрична структура малої групи.
3. Соціометричний статус. Соціальна влада.
4. Лідерство. Види лідерства.
5. Керівництво науковим колективом.
6. Авторитет та особистісні якості.

Література: основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11; додаткова: 6.

Конспект лекції:

Наукова діяльність, починаючи з ХХ століття, перетворилась у діяльність наукових груп, які стали «одиницею» її соціальної організації. У минулих століттях наука являла собою переважно діяльність вчених-одинаків, які спілкувалися з колегами, але не були об'єднані з ними загальним дослідним процесом. Наростання складності дослідного процесу в другій половині ХІХ століття, його залежність від обладнання призвело до появи колективних лабораторій.

Таким чином, найрізноманітніші індикатори науково-дослідної діяльності свідчать про те, що вона організована як діяльність наукових груп. Не вдаючись в обговорення розуміння малих груп, підкреслимо лише, що в наукознавстві основною одиницею організації наукової діяльності вважається первинний дослідний колектив, а поняття «група» і «мала група» вживаються як синоніми.

Група це самостійний суб'єкт діяльності, який може бути розглянутий з точки зору своїх властивостей, процесів і структур.

У найзагальнішому вигляді реальні групи поділяють на великі і малі.

До великих груп відносяться стихійні групи: натовп, публіка, аудиторія і історично зумовлені: етнічні, професійні, соціальні. Великі групи вивчає соціологія.

До малих груп відносяться нечисленні за складом групи, члени якої, об'єднані спільною метою і знаходяться в особистісному контакті (спілкуванні). Чисельність 3 (5) - 20 (25). Малу групу вивчає - психологія.

Сукупність соціально-психологічних параметрів може бути розділена на:

- власні характеристики групи;
- характеристики, що визначають положення людини в групі.

До перших відносяться: композиція, структура і групові процеси.

До інших відносяться: групові очікування, система статусів, ролі.

Для розуміння малої групи необхідно проаналізувати деякі її параметри. Що слід до них відносити? Соціометричну структуру, комунікативну структуру і структуру влади.

Соціометрична структура малої групи - це сукупність супідрядних позицій членів групи в системі внутрішньогрупових міжособистісних переваг, тобто система вибору і відкидання, а також емоційних симпатій та антипатій.

Соціометричні статуси членів групи. Статус - це положення, яке займає людина в групі. Він може розглядатися як сума відкидання і переваг, які отримує

кожен член групи. Статуси мають різну вагу в залежності від частки в них позитивних виборів. Сукупність статусів всіх членів групи створює статусну ієрархію.

Комунікативна структура малої групи - це сукупність позицій членів групи в системах інформаційних потоків, що пов'язують членів групи між собою і зовнішнім середовищем, а також концентрація у них того чи іншого обсягу групової інформації.

Соціальна влада в малій групі - це система взаєморозташування членів в групі.

Лідерство - це спонтанно виникаючий всередині групи психологічний вплив одного з членів групи на інших.

Група являє собою складний організм, активність якого проявляється у декількох напрямках і вимагає особливих зусиль по збереженню цілеспрямованості.

Лідерство в групі - це процес міжособистісного впливу. Лідера породжують не стільки особистісні якості або їх поєднання, скільки структура взаємовідносин в даній групі. Система міжособистісних зв'язків формується і визначається цілями групи, цінностями, нормами. На цій основі і висувається конкретний лідер, який уособлює цінності і реалізує їх у життя. Лідером вважається і стає той, чий установки і орієнтації стають референтними, тобто вихідними еталонами для всіх. За ним визнається право вести за собою, бути останньою інстанцією в оцінці різних групових ситуацій і обставин.

Лідерство в групі - процес досить багатоликий, тому виділяють види лідерства відповідно до рішення тих чи інших групових завдань (інструментальний вид лідерства, експресивний, керівництво).

Здебільшого керівник входить у вже сформований колектив і в міру необхідності вирішує питання природною плінністю кадрів, що однією з аспектів управління колективом. Щоб успішно працювати з людиною і визначити спільну мову, керівник повинен певне уявлення про кожен що працює працівника або знову привлекаючому до роботи на даному колективі, про ідейно-політичних якостях особистості, його соціальній активності. Крім цього, керівник мусить уміти оцінити професійну підготовку працівника (здатність виконувати певний тип роботи); соціально-психологічні якості (вміння взаємодіяти коїться з іншими людьми у процесі співпраці); ділові рис людини, і навіть його інтелектуально-психологічні можливості (інтелектуальний рівень, силу волі, творчий потенціал, ініціативність та інших).

Авторитет — це соціальна роль, з якою пов'язані відповідні якості співробітників: високий рівень управлінських рішень, вміння вирішувати виробничі проблеми та конфлікти, адекватне прогнозування тощо. Авторитет — це також психологічний стан особистості, що виконує цю роль. Він складається з усвідомлення своїх можливостей і компетенції, розуміння того, чого чекають від нього інші, визнання своїх прав і привілеїв. Тому зростання авторитету керівником розцінюється як особиста перемога, а його втрата — як трагедія. У зв'язку з цим необхідно розглядати дві сторони авторитету — авторитет посади (тобто відповідний рівень обов'язків, відповідальності, прав, які надає і вимагає дана посада) й авторитет особистості, який характеризується відповідним рівнем ділових і організаційних умінь та здібностей, морально-психологічних рис та принципів.

Лекція 3. Тема 3. «Мала група» як суб'єкт наукової діяльності. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Соціально-психологічні процеси в «малих групах»: розвиток, відчуття «ми», збалансованість відносин, зрілість групи, згуртування групи, цілі групи, груповий тиск, конформізм, приймання рішення, соціальна лінь.

Література: основна: 3, 4, 6, 9, 11; додаткова: 6.

Конспект лекції:

Розвиток «малої групи». Будь-яка група у своєму розвитку проходить ряд послідовних стадій, при цьому перехід від однієї стадії до іншої супроводжується і кризою і можливими конфліктами. Виділяють сім стадій створення групи.

1. Знайомство. Формуються уявлення один про одного. Мікрогрупи практично не існують, спілкування частіше в діадах (парах).

2. Виникнення групової свідомості і групових норм, правил, орієнтація на вирішення емоційних проблем.

3. Конфлікт. Виникають зіткнення між окремими людьми в силу переоцінки своїх можливостей (перш за все лідерських).

4. Перехід від конфліктності до групової збалансованості. Особливо в сфері спілкування. Взаємини стають більш відкритими і конструктивними. Виявляється групова солідарність і згуртованість.

5. Виникнення почуття «МИ». Виявляється загально групова мета з орієнтацією на навчання та науку.

6. Переоцінка групових норм, домінуючу роль відіграє емоційна сфера, величезну цінність набувають особистісні відносини. На цій стадії група нагадує сім'ю.

7. Групова зрілість, згуртованість і відкритість. Група відкрита для прояву і вирішення конфліктів.

Звичайно, не кожна група проходить всі етапи і не всі вони виражені і однаково протікають.

Згуртування. Сутність згуртування полягає у формуванні особливого типу зв'язків в групі, які дозволяють формальну структуру перетворити на психологічну спільність.

Конформізм - це підпорядкування індивіда груповому тиску, що виникає з конфлікту між його власною думкою і думкою групи. Треба відрізнити конформність, як рису особистості, яка дозволяє вирішувати конфлікт на користь групи і конформізм як соціальне пристосування.

Ухвалення рішення по будь-небудь важливому для групи питанню - завдання актуальне та складне. Група не може існувати як ціле, якщо не виробить загальні підходи з принципових питань.

Групова думка це не просто груповий компроміс, а процес, в якому кожен вирішує важливе для нього завдання.

Виділяють кілька етапів прийняття групового рішення:

- збір інформації;
- оцінка і вивчення інформації кожним;
- пошук можливих рішень.

Методи обговорення для прийняття рішення:

- групове інтерв'ю;

- мозкова атака;
- групова дискусія.

Соціальна лінє. Явище, яке полягає в тому, що окремі члени групи можуть прикладати менше зусиль для досягнення спільної мети групи.

Лекція 4. Тема 4. Інтегративні психічні процеси та їх роль в організації наукової діяльності. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Психічні процеси та їх інтеграція в науковій діяльності.
2. Прийняття рішення.
3. Контроль. Корекція. Саморегуляція. Самоаналіз.
4. Планування. Цілепокладання. Антиципація.

Література: Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11, 12; додаткова: 6, 10, 12, 14.

Конспект лекції:

Всі психічні явища по їх тривалості можна розділити на 3 групи: процеси, стани, властивості. Особливості психічних процесів в тому, що вони найбільш короточасні, швидкоплинні та є актуальним відгуком на події.

Психічні процеси — це складні утворення, в яких беруть участь різні психофізіологічні функції та різні сторони свідомості. Психічні процеси мають свій специфічний зміст (пізнавальні, емоційні, вольові) і розкриваються через розвиток цього змісту. У сучасній психології - прийнято вважати, що психічні процеси тісно взаємопов'язані і, строго кажучи, зливаються в один цілісний процес, властивість під назвою «психіка». Розподіл свідомості на психічні процеси умовно, тому що воно не має теоретичного обґрунтування. В даний час в науці розробляються інтегративні підходи до психіки, і класифікація психічних процесів має скоріше педагогічну цінність. Взаємозв'язок психічних процесів виражається наприклад, в тому, що сприйняття неможливо без пам'яті, запам'ятовування вимагає сприйняття, а увага неможливо без мислення.

При здійсненні будь-якої цілеспрямованої активності в мінливих умовах зовнішнього середовища з'являється необхідність її регуляції. Будь-яка регуляція полягає в забезпеченні сталого розвитку активності на досягнення конкретної мети. Слід підкреслити, що регульованою може бути лише цілеспрямована активність. До безцільної активності поняття регуляції є неприйнятним.

В аналізі процесуальної регуляції діяльності виділяється два класи організації процесів психіки: основні (когнітивні, емоційні, вольові, мотиваційні) і синтетичні (цілепокладання, антиципація, прийняття рішень, прогнозування, планування, програмування, самоконтроль). Другий клас позначений як клас інтеграційних психічних процесів, які виступають проміжною ланкою, етапом, рівнем інтеграції між основними психічними процесами і цілісною регуляцією діяльності та поведінки.

Зазначені процеси організації і регуляції діяльності - інтегральні за будовою і регулятивні за функціональною спрямованістю - забезпечують психологічний синтез, є процесуальним, динамічним аспектом психічної системи діяльності.

Розглянемо інтегративні психічні процеси з точки зору регуляції діяльності.

Антиципація - це здатність (в найширшому сенсі) діяти і приймати ті чи інші рішення з певними часово-просторовими попередженнями щодо очікуваних,

майбутніх подій. Термін «антиципація» дуже багатозначний і в перекладі з латинської означає «брати вперед», з французької - «упереджувати і передбачати», а англійського - «очікувати». Всі значення за своєю сутністю мають один і той же зміст.

Функції психіки (когнітивна, регуляторна та комунікативна) проявляються з феноменом антиципації в нерозривній єдності, що дозволяє розглядати їх як системні процеси, тобто специфічні інтегральні характеристики психічної діяльності.

Цілепокладання. У понятійний апарат психології увійшли такі поняття як екстраполяція, установка, модель потрібного майбутнього, оперативне налаштування та ряд інших. Всі вони по суті є однопорядковими поняттями і характеризують ті чи інші сторони процесу цілепокладання.

Цілепокладання є процесом постановки цілей. Це своєрідна творчість. І чим вище рівень мети, тим буде більш творчим процес.

На оперативному і тактичному рівнях процес цілепокладання більше пов'язаний з аналітичним мисленням і логікою, на стратегічному рівні він пов'язаний з творчістю і синтетичним мисленням. Цілепокладання - потужний мотивуючий фактор. Воно мінімізує або повністю знімає рівень тривожності і зменшує невизначеність.

Планування - процес регуляції діяльності, який пов'язаний з орієнтацією на зовнішній порядок. Чітке планування вимагає від людини відмови від деякої свободи в своїх діях, а домінуюча орієнтація свідомості найбільшою мірою незалежна від впливу особистісних особливостей. Як показують дослідження, діяльність може мати різні рівні організації, що залежать від того, як вона планується.

Прийняття рішення. Процес прийняття рішень займає одне з провідних місць в структурі людської діяльності. У психології прийняття рішень традиційно розглядається як вольовий акт, пов'язаний з вибором мети і способів поведінки. Прийняття рішень пронизує весь процес переробки інформації людиною. Ми виявляємо його і при формуванні мети, і при класифікації інформації, що надходить, і при побудові прогнозу результату дії, і при виборі способів поведінки і т. д. Таким чином, термін «прийняття рішення» охоплює ряд явищ, що розрізняються і за рівнем взаємодії людини з навколишнім середовищем, і по положенню в структурі цілісного поведінкового акту.

Самоконтроль є умовою адекватної, цілеспрямованої, інтегрованої психіки. Він відноситься до числа обов'язкових ознак свідомості і самосвідомості людини і виступає як умова адекватного психічного відображення людиною свого внутрішнього світу і навколишнього його об'єктивної реальності. На цій посаді самоконтроль виявляється включно в усі форми психічних явищ, притаманних людині (процеси, стани, властивості). За своєю суттю самоконтроль виступає як функція компенсації можливих помилок і здійснюється шляхом перевірки суб'єктом своїх дій, їх дублювання, поглибленої оцінки очікуваного результату.

Корекція - дії, направлені на усунення виявленої невідповідності.

Самоаналіз - це усвідомлення й аналіз своїх дій і вчинків. Самоаналіз поведінки полягає в самопізнанні свого характеру, розвиткові здібностей, у прогнозуванні, передбаченні своїх учинків.

За висловленням академіка І. П. Павлова, людина - це система, яка сама себе регулює, виправляє і навіть удосконалює. Психічна саморегуляція здійснюється у

поєднанні її енергетичних, динамічних і соціально-змістових аспектів. Людина не автоматично переключається з однієї діяльності на іншу, а свідомо, з урахуванням соціальної ситуації, важливості виконуваних операцій, можливих результатів своїх вчинків тощо. Вона має можливість вибору, і в цьому полягає її свобода волі. Як свідомий індивід, особистість несе відповідальність за наслідки здійснених виборів і скоєних дій. У центрі проявів саморегуляції особистості - система «Я», що формується під впливом життєвих вражень і виховання як центр самосвідомості.

Лекція 5. Тема 5. Психологія професійної кар'єри. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Поняття кар'єри і кар'єризму.
2. Історичні приклади кар'єри вченого. Професіогенез.
3. Стадії та етапи розвитку професіонала. Професійні кризи. Професійна компетентність і компетенція. Професійний маргіналізм.
4. Стратегії реалізації професіонала.
5. Ідентичність, як характеристика суб'єкта, діяльності та середовища.
6. Психологічні бар'єри самореалізації.

Література: Основна: 1, 2, 3, 6, 12; додаткова: 2, 9, 13.

Конспект лекції:

У контексті сучасної соціально-економічної ситуації актуальними для психологічної науки стають проблеми, пов'язані з побудовою й розвитком кар'єри, оскільки саме даний процес дає можливість людині реалізувати свої здібності, можливості та потреби. Особливий інтерес в даній сфері репрезентують задачі опису, пояснення й прогнозу вибору професії, розвитку кар'єри, особливостей її побудови. Актуальною перспективою самореалізації особистості, її професійного формування є розвиток кар'єрних нахилів.

У науковій психологічній літературі поняття «кар'єра» трактується як: 1) вид професійної діяльності на окремих етапах трудового шляху людини; 2) професійний ріст і накопичення майстерності, професійних занять і активної життєвої позиції протягом робочого життя людини; 3) види діяльності, поєднані зі способом життя, які реалізують життєві цілі; 4) як професійний досвід конкретної людини, що стосується не тільки професії; 5) праця, робота, служба; посада; професія-покликання із включенням як службової, так і неслужбової діяльності, яка свідомо підкоряється досягненню певної мети. Проблеми вивчення кар'єрних орієнтацій особистості останнім часом приділяється багато уваги в роботах зарубіжних і вітчизняних авторів. Що стосується сутності кар'єрних орієнтацій особистості і їх функцій, слід, насамперед, зазначити, що дослідження кар'єрних орієнтацій, започатковане в 70-80-роки минулого століття представниками американської школи організаційної психології, а саме: Е. Шейном, Д. Сьюпером, Д. Холлом. Дослідження цієї проблеми проводились як у теоретичному, так і в практичному напрямках.

У соціальній психології та психології професійної діяльності поняття «кар'єра» розглядається як соціальна динаміка розвитку особистості і її поведінкових проявів, що пов'язані з досвідом та активністю у сфері праці протягом людського життя. За визначенням М.В. Кларіна, кар'єра — більш широке поняття, ніж просто просування по службових сходах у процесі роботи на одному

підприємстві. Сучасна кар'єра включає серію різних робіт, що виконуються в результаті переміщення між різними організаціями. Кар'єра вимагає активного управління, інакше ви ризикуєте не досягнути в ній успіху. Відповідно до наукових напрямків виділяють три підходи до вивчення кар'єри в психології: соціально-психологічний, представниками якого є Б.Г. Почебут, Л. Прокоф'єва, В.О. Чикер; управлінсько-менеджерський (А.Н. Занковський, Є. Комаров); соціально-економічний (Н. Лукашевич, О. Мол). Автори вищезазначених підходів висловлюють досить різноманітні думки щодо вивчення кар'єри, але якщо виділити основні тенденції, то можна сформулювати таке загальне визначення: кар'єра – це життєвий показник соціальних і професійних досягнень особистості в організаційній структурі.

В 19 столітті слово "кар'єра" несло тільки негативний зміст, бо уособлювало жагу до грошей, до багатства і високих посад, забуття совісті, нехтування народною і християнською мораллю. В 20 столітті слово "кар'єра" було позбавлене негативного змісту, який перебрало на себе слово "кар'єризм".

Розробкою типології кар'єри займалися як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Слід зазначити, що кар'єру можна розглядати як інтегровану модель, що містить три складові; кар'єра розглядається як двостороння модель (зовнішня й внутрішня); кар'єра розглядається в динамічному аспекті (рух «вперед-назад», «вгору-вниз»); кар'єра розглядається як ситуативний феномен.

На думку А.Т. Ростунова, більшість теорій професійного розвитку й відповідно професійного самовизначення особистості можна поділити на п'ять основних напрямків: 1. Диференційно-діагностичний напрямок передбачає, що професійний вибір вирішується взаємодією, взаємовпливом двох структур: особистості й структури професійних вимог. 2. Психоаналітичний напрямок (З. Фрейд і його послідовники) професійний вибір і професійну діяльність розуміли як пряме або непряме задоволення потреб і як процес сублімації. 3. У теоріях рішень професійний вибір виступає як аналіз системи задоволення потреб і як процес сублімації орієнтирів у різноманітних професійних альтернативах, що дає змогу прийняти остаточне рішення щодо тієї чи іншої професії. 4. Типологічна теорія або «теорія професійного оточення» була запропонована Д. Холландом. Згідно з цією теорією, особистість обирає вид професійної діяльності, який найбільше відповідає типові її особистості. 5. Теорія розвитку розглядає професійне становлення й професійне самовизначення в контексті онтогенетичного розвитку особистості. Професійний вибір розглядається як довготривалий процес (тривалість понад 10 років), і містить у собі низку взаємопов'язаних рішень (Е. Гінзберг).

Таким чином, автори вищезазначених теорій розглядають процес професійного самовизначення, враховуючи індивідуально-психологічні особливості особистості, вимоги професії до психологічної сфери суб'єкта вибору, особливості особистісного розвитку тощо. Основна відмінність полягає в спрямованості своєї уваги на різні складові елементи процесу професійного самовизначення особистості, що зумовлюється традиціями психологічних шкіл до яких вони відносяться.

Поняття "компетентність" (лат. *competens* - відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Професійна компетенція — здатність успішно діяти на основі практичного досвіду, умінь та знань при вирішенні поставлених професійних завдань.

Важливе місце в професійному становленні особистості належить криз. Кризи професійного становлення виражаються у зміні темпу та вектора професійного розвитку особистості, супроводжуються перебудовою смислових структур професійної свідомості, переорієнтацією на нові цілі, корекцією соціально-професійної позиції. Це зазначали у своїх роботах психологи Л. І. Анциферова, Н. В. Гришина, Е. Ф. Зеєр, ЕА.Клімов, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна та ін.

Лекція 6. Тема 6. Лідерський потенціал вченого. 2 год.

Перелік основних питань:

1. Інваріантний психологічний потенціал лідера.
2. Реальні амбіції.
3. Функціональний утилітаризм.
4. Раціональна інтуїція. Рефлексія лідера.
5. Інформаційна основа лідерських амбіцій.

Література: Основна: 1, 2, 3, 4, 6, 8; додаткова: 2, 7, 12, 14.

Конспект лекції:

Для дослідження лідерського потенціалу розглянемо дефініцію «лідер». Лідер - це керівник політичної партії, провідний діяч громадської організації або особа або команда, що йде першою. Як визначено у великому англо-українському словнику: «leader»-це керівник, голова; вождь; командир; член групи, авторитет, владу чи повноваження якого в одній або декількох сферах діяльності беззастережно признаються рештою членів малої групи. Розглядаючи поняття «лідер», необхідно вказати на головні критерії класифікації лідерів. За змістом діяльності виділяють лідерів- натхненників і лідерів-виконавців; за спрямованістю діяльності - емоційних і ділових; за характером діяльності - універсальних і ситуативних.

Дослідження лідерства визначають нові знання, і визначення цього поняття постійно еволюціонує. Розглянемо суттєві елементи лідерства. Це взаємовідносини між лідером та членами групи, що впливають один на одного і спільно прагнуть до реальних змін і досягненню результатів, які відповідають їхнім спільним цілям.

Дослідження наукової літератури зарубіжних авторів вказує на такі функції лідера: координування діяльності групи, арбітраж і контроль внутрішніх зв'язків і комунікацій, санкції і заохочення тощо.

Як вказує Е. Понуждаєв, лідерство не можна характеризувати як ряд прийомів і навичок. Воно ґрунтується на особистісних якостях, які й стають джерелом влади. До них належать: амбітність, ентузіазм, чесність, сміливість, скромність. Справжній лідер проявляє велике бажання працювати і глибоку повагу до оточуючих. Значними лідерами становляться особистості, що люблять те, чим вони займаються, і здатні передати свою захопленість іншим.

Для того, щоб детальніше охарактеризувати поняття «лідерський потенціал», необхідно звернутися до теорій лідерства. Основний її постулат визначав, що людина може стати лідером лише за наявності у нього такого собі універсального набору біологічних та соціальних характеристик: від зросту і ваги до інтелекту і власне особистісних рис. Вважалося, що ці характеристики вроджені, не схильні до змін і придатні для багатьох ситуацій. Теорія базувалася на ідеях англійського

вченого Ф. Гальтона, який підкреслював роль спадкових факторів у життєвому шляху відомих особистостей.

Сучасні дослідження з проблем лідерства вказують, що немає вродженого набору якостей, завдяки яким людина стає лідером. Але, в той же час, є певні риси, які, на думку дослідників, не є вродженими, але входять до списку «лідерських» якостей. Це не перелік конкретних «універсальних» рис, а сформовані в суспільстві очікування, виражені в бажаних якостях, якими повинен володіти лідер. Тобто не обов'язково, що всі лідери ними володіють.

Сучасна наука вважає, що лідерський потенціал (внутрішній резерв) можна розвинути в кожній людині, якщо вона в дитинстві не стала жертвою насильства, деспотизму, тиранії та інших принижень. Кожна людина народжується з лідерським потенціалом. Але його становлення і розвиток відбувається в процесі складних психологічних і соціальних змін. Розглянемо якості - складники лідерського потенціалу, тому що справжні лідери володіють рядом якостей, які роблять їх впливовими людьми. Сучасна наука вважає, що основною складовою особистості лідера є амбітність, на другому місці - працьовитість. А далі йде ряд таких якостей як ентузіазм, чесність, сміливість, скромність. Щоб бути лідером, людина повинна адекватно оцінювати себе і ту ідею, яку вона відстоює. Лідеру необхідно зберігати постійність, щоб група знала, чого від неї чекає лідер. Люди схильні слідувати за передбачуваною людиною, навіть якщо погляди лідера і послідовників розходяться. І навпаки, навіть при збігові поглядів люди не схильні слідувати за людиною, яка час

3. Семінарські заняття

Основні завдання циклу семінарських занять: здійснювати аналіз психологічного змісту, структури та механізмів наукової діяльності; визначати вимоги до рівня розвитку особистісних якостей суб'єктів; виявляти роль та місце різноманітних джерел психологічних знань; виявляти етапи формування взаємовідносин в групі; виявити зони самооцінок та їх вплив на міжособистісні позиції в науковому колективі; обговорити основні компоненти системи наукової діяльності; простежити особливості нерівноважних станів у педагогічній діяльності.

Семінарське заняття 1. Тема 2. Джерела і види психологічних знань.

Мета: закріпити знання аспірантів про джерела та види психологічних знань.

Питання для обговорення:

1. Історичні передумови психологічних знань.
2. Особливості психологічних знань та їх достовірність в літературі, мистецтві, парапсихології.
3. Особливості наукових знань.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 6, 7, 11, 12.

Додаткова: 2, 6, 9, 14.

Завдання на самостійну роботу аспірантів:

Відповіді на питання для самоперевірки:

1. Наведіть приклади історичних передумов психологічних знань.
2. Покажіть на прикладах особливості психологічних знань з художньої літератури.

3. Проілюструйте художні образи історичних особистостей.
4. Оцініть достовірність езотеричних знань.
5. Охарактеризуйте ознаки наукових знань та критерії їх достовірності.

Семінарське заняття 2. Тема 7. Соціальна психологія «малих» груп в науці.

Мета: поглибити знання аспірантів про міжособистісні позиції в науковому колективі.

Питання для обговорення:

1. Етапи формування колективу.
2. Рівні міжособистісних відносин та їх особливості.
3. «Зони» самооцінок.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 3, 4, 6, 7.

Додаткова: 2, 6, 7, 14.

Завдання на самостійну роботу аспірантів:

Відповіді на питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте етапи формування колективу.
2. Висвітліть основні ознаки колективу.
3. Охарактеризуйте основні позиції в науковій групі.
4. Які ознаки формування самооцінок в групі?
5. У чому полягає «загальна думка колективу»?
6. Оцініть конфліктогенність у Вашій групі за допомогою методики Томаса.

Семінарське заняття 3. Тема 10. Психологічна система наукової діяльності суб'єкта.

Мета: поглибити знання аспірантів про компоненти системи діяльності.

Питання для обговорення:

1. Характеристика діяльності як системи.
2. Суб'єкт, предмет та об'єкт діяльності.
3. Професійно значимі якості наукової діяльності.

Л і т е р а т у р а

Основна: 12.

Додаткова: 13, 14.

Завдання на самостійну роботу аспірантів:

Відповіді на питання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте діяльність як систему.
2. Компоненти системи діяльності?
3. Як Ви розумієте інформаційну основу діяльності?
4. Що розуміють під стилем та способом діяльності?
5. Які існують процедури оцінки професійно важливих якостей?

Семінарське заняття 4. Тема 13. Психологія неврівноважених станів.

Мета: систематизувати знання аспірантів про неврівноважені стани.

Питання для обговорення:

1. Психологічні стани та їх властивості.

2. Особливості неврівноважених станів в різноманітних поведінкових ситуаціях.
3. Смилова регуляція психологічних станів.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 2, 6, 7.

Додаткова: 10, 11.

Завдання на самостійну роботу аспірантів:

Відповіді на питання для самоперевірки:

1. Яке місце посідають психічні стани у регулюванні діяльності особистості?
2. Які особливості психічних станів у науково-педагогічній діяльності?
3. Оцініть вплив смислових структур на психічні стани.
4. У чому полягає детермінація неврівноважених станів у різноманітних ситуаціях життєдіяльності?
5. Висвітліть прийоми саморегуляції психічних станів.
6. У чому полягає особистісний сенс психічних станів?
7. У чому полягає зв'язок смислових конструктів з переживаннями людини?

4. Самостійна робота

До основних форм самостійної роботи аспірантів з вивчення курсу «Соціальна психологія наукової діяльності» слід віднести: опрацювання лекційного матеріалу та додаткове самостійне вивчення теоретичного матеріалу за підручниками та навчальними посібниками; підготовка до семінарських занять і виконання позааудиторних завдань.

Тема 1. Психологія та її місце в системі наук про людину.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про об'єкт і предмет психології. «Дерево» психологічної науки. Базові психологічні категорії: відображення, особистість, діяльність, спілкування. Психологічні властивості, процеси, стани. Почуття і воля. Напрямки психологічних досліджень. Зв'язок психології з філософією, соціологією, педагогікою, фізіологією. Людиноцентризм та механоцентризм. Ідеї І.Павлова, І.Сеченова, Б.Ломова, Б.Ананьєва, О.Леонтьєва, В.Зінченка, К.Платонова, В.Давидова, Г.Костюка та ін. в сучасному людинознанні.

Л і т е р а т у р а

Основна: 7, 11.

Додаткова: 2, 6, 11, 13.

Тема 3. Методологія наукового знання.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про поняття методології науки. Наука як галузь людської діяльності. Методи науки. Концепція. Концепт. Підхід. Вчення. Принцип. Об'єкт дослідження. Предмет дослідження. Предметне поле дослідження. Пізнавальна ситуація. Системний підхід в науці. Принципи наукового дослідження. Критерії науковості знання. Форми позанаукового психологічного пізнання. Історіографічне дослідження. Джерелознавство.

Л і т е р а т у р а

Основна: 7, 11.

Додаткова: 2, 6, 11, 13.

Тема 4. Соціально-психологічні чинники поширення нових технологій.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про психологічні передумови інновацій. Інноваційна активність. Ціннісні пріоритети цивілізації. Соціалізація психологічних знань. Інновація та модернізація. Психологічні бар'єри інновацій. Психологічний потенціал інноваційної активності суб'єкта. Ресурси реалізації психологічного потенціалу активності.

Л і т е р а т у р а

Основна: 7, 11.

Додаткова: 2, 6, 9, 11, 13.

Тема 9. Психологічна сумісність у науковому колективі.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про сумісність та спрацьованість у колективі. Рівні сумісності: психологічний, соціальний, функціональний, психофізіологічний, культурологічний, кліматогеографічний. Протиріччя та конфлікти. Джерела конфліктів. Інцидент. Дія. Протидія. Карта конфлікту. Функції конфлікту: позитивна, негативна. Конфліктогени. Типи конфліктів. Стратегії подолання.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11.

Додаткова: 6.

Тема 12. Самосвідомість і регуляція активності особистості вченого.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про індивідуальні особливості і стилі саморегуляції. Самоконтроль. Самооцінка. Компенсація. Надмірність. Самовизначення. Надійність. Психологічний захист. Психологічний портрет вченого. Психологія проникливості: методи та способи. Індикатори емоційного стану, перевага кольору. Розвиток системи регуляції активності. Способи підтримання системи психічної регуляції активності.

Л і т е р а т у р а

Основна: 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12.

Додаткова: 1, 2, 3, 6, 11, 13, 14.

Тема 14. Суб'єкт науково-педагогічної діяльності.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про поняття суб'єкта в психології. Індивід, індивідуальність, особистість, суб'єкт. Ознаки суб'єктності, рівні суб'єктності. Сфери прояву суб'єктності: когнітивна, афективна, регулятивна, комунікативна. Особистісні деструкції та професійні деформації суб'єкта.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 3, 4, 6, 9, 11.

Додаткова: 2-6 .

Тема 15. Психологія творчої діяльності.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про здібності у структурі особистості. Талант. Геніальність. Обдарованість: теорії та моделі.

Погляди на наукову творчість В.О. Моляка, Я.О. Пономарьова, Б.Г. Ананьєва, Д.Б. Богоявленської,, М.О. Холодної. Стратегії вирішення нових завдань: аналог, комбінування, реконструкція, універсальні підстановки.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 2, 5, 10, 12.

Додаткова: 1-8.

Тема 16. Психологічні передумови наукової творчості особистості.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про творчу обдарованість вченого. Мотивація наукової творчості. Соціально-психологічна амбівалентність творчої особистості. Типи особистості вчених. Психологічний портрет вченого. Теорія В.В.Давидова. Категоріальний апарат конструкторології В.О.Моляка.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 2, 3, 6, 10, 12.

Додаткова: 2, 9, 13.

Тема 18. Зовнішні та внутрішні детермінанти презентації вченого.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про вербальні та невербальні компоненти. Практичні стани. Технологія особистої чарівності. Технологія ділового честолюбства. Технологія подолання конфліктів. Самопізнання та самоорганізація. Ортобіоз і типи поведінки «А» і «Б».

Л і т е р а т у р а

Основна: 3, 5, 7, 9, 12.

Додаткова: 2, 5, 6, 14.

Тема 20. Психотехніка наукового довголіття.

Метою самостійної роботи аспіранта є отримання знань про вікові піки наукової продуктивності. Динаміка когнітивних процесів у різні періоди життя. Презентація наукових досягнень. Комунікативні бар'єри. Семінари. Тренінги. Відеоконференції. Ділові ігри. Психологічне здоров'я особистості. Індикатори і регулятори психологічного здоров'я. Суб'єктивний і психологічний вік. Здорова, безпечна та ризикована поведінка.

Л і т е р а т у р а

Основна: 1, 2, 6, 9, 12.

Додаткова: 1, 2, 5, 7, 10, 12, 13.

5. Індивідуальні завдання

З метою поглиблення знань аспірантів з дисципліни, розвитку умінь самостійної роботи з психологічною літературою робоча програма передбачає написання рефератів з проблем психології наукової діяльності. Кожну тему може обирати тільки один аспірант. Термін закріплення тем рефератів та погодження ініціативних тем – третій тиждень семестру. Термін подання рефератів – дев'ятий тиждень.

Вимоги до реферату

Реферат обсягом 12-15 сторінок формату А4 тексту у редакторі Word, кегль 12, інтервал 1,5 повинен містити: зміст, вступ, основну частину (3-4 питання), висновки та список літератури. У вступі потрібно обґрунтувати теоретичну та практичну актуальність теми. В основній частині реферату необхідно глибоко та стисло розкрити поставлені питання; зазначати порядковими номерами посилання на використані літературні джерела (сайти). У висновках (2-3 сторінки), крім узагальнень, бажано викласти власний погляд на проблему.

Теми щодо реферативного огляду монографії мають містити: обґрунтування мети та потенційних користувачів монографії, опис структури монографії, розкриття декількох, найбільш важливіших і цікавих питань монографії. Висновки щодо змісту, доступності та стилю викладення матеріалу, можливості практичного застосування, особисті враження тощо.

Титульний аркуш реферату має такі реквізити:

Розташовуються зверху в центрі –

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”
Кафедра психології і педагогіки

Далі посередині аркуша –

Реферат з дисципліни «Соціальна психологія наукової діяльності»
на тему «_____» (№ визначити за
переліком)

Нижче праворуч – прізвище та ім'я аспіранта,
назва факультету.

Знизу по центру – Київ 201_

Критерії оцінювання

Оцінювання рефератів проводиться за системою критеріїв, що систематизовані у таблиці у виді зазначення полярних оцінок за певними характеристиками:

Позитивне оцінювання		Негативне оцінювання
ЗМІСТ		
Реферат відповідає темі	↔	Реферат не відповідає темі
Розкрити всі проблеми	↔	Важливі проблеми не розкриті
Адекватне використання джерел	↔	Компіляція
АРГУМЕНТАЦІЯ		
Аргументи логічно структуровані	↔	Аргументація відсутня
Розглянуто різні точки зору	↔	Надано один погляд на проблему
Строгий критичний аналіз, обґрунтування ключових концепцій	↔	Аналіз, обґрунтування основних концепцій відсутні
Глибокі, аргументовані висновки	↔	Висновки відсутні
НОВІЗНА		
Оригінально та творчо	↔	Тривіально
Власний погляд	↔	Власний погляд відсутній
СТРУКТУРА, СТИЛЬ, ГРАМОТНІСТЬ		
Чітко структурований зміст	↔	Хаотичність
Ефективне використання схем, таблиць тощо	↔	Не використовується необхідна візуалізація
Ефектний стиль викладання	↔	Поганий стиль
Немає орфографічних, синтаксичних помилок	↔	Є багато помилок
ОФОРМЛЕННЯ		
Відповідає вимогам	↔	Не відповідає вимогам
Поміркований обсяг	↔	Обсяг надмірний або короткий
Добре оформлено	↔	Неохайно оформлена робота

V. Контрольні роботи

Виконання контрольних робіт не передбачено.

VI. Методичні вказівки.

Вивчення курсу «Соціальна психологія наукової діяльності» передбачає засвоєння аспірантами системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

За кожною темою наводяться посилання на список основної та додаткової літератури, що не виключає можливість аспірантів самостійно, по узгодженню з викладачем, розширити цей список.

Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Семінарські заняття проводяться у виді виступів аспірантів з доповідями або у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань аспірантів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи.

Методичне забезпечення:

1. Підручники та їх електронні форми.
2. Навчальні посібники та конспекти лекцій, презентації.
3. Мультимедійний проектор.

VII. Рекомендована література

Основна:

1. Бодров В.А. Психология профессиональной деятельности. – М.: Изд. ИП РАН, 2005 – 634с.
2. Ермолаева Е.П. Психология самореализации профессионала. – М.: Изд. ИП РАН 2008 – 346 с.
3. Журавлёв А.Л. Психология совместной деятельности. – М.: Изд. ИП РАН 2005 – 634 с.
4. Журавлёв А.Л. Психология управленческого взаимодействия – М.: Изд. ИП РАН 2004 – 470с.
5. Кант И. Критика способности суждения //Сочинения. В 6 т. – Т. 5. – М.: Мысль, 1966. С. 195.
6. Ложкин Г.В. Психология труда / Г.В.Ложкин, Н.Ю. Волянюк [учебное пособие]. К.: Освіта України, 2013 – 332с.
7. Максименко С.Д. Общая психология «Рефл. – бук», 2010 – 523с.
8. Маслоу А. Мотивация и личность. Изд. 3-е. СПб.: Питер, 2003. – С. 236.
9. Мирошников Ю.И. Психология научной деятельности // Научный ежегодник Института философии и права Уро РАН. – Екатеринбург, 2005. – 2004 Вып. 5. – С. 235-246.
10. Моляко В.А. Творческая конструкторология (прологомены). – К. «Освіта України», 2007 – 378с.
11. Юревич А.В. Методология и социальная психология. - М.: Изд. ИП РАН. - 270 с.
12. Юревич А.В. Социальная психология научной деятельности. - М.: Изд. ИП РАН. 2013 – 435с.

Додаткова:

1. Винер Н.Я. – математик // Творец и Будущее. М.: АСТ, 2003. – С. 387.
2. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. – Т.1. Наука логики. – М.: Мысль, 1974. – С. 72.
3. Гилберт К., Кун Г. История эстетики. М.: Иномтр. Лит., 1960. – С.361.
4. Капица П.Л. Эксперимент. Теория. Практика. Изд. 2-е. М.: Наука, 1977. – С. 270.
5. Манолов К. Великие химики. В 2 т. Т.2. Изд. 3-е. М.: Мир, 1985. – С. 3
6. Парадигмы в психологии: науковедческий анализ.- М.: изд-во «ИПРАН» 2012 – 468 с.
7. Паркинсон С. Законы паркинсона. - М. Прогресс, 1999 – 446с.

8. Поппер К.Р. Предложения и опровержения: Рост научного знания. – М.: АСТ; Ермак, 2004. – С. 89.
9. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. – М. 2009 – 341с.
10. Прохоров А.О. Смысловая регуляция психологических состояний. - М.: Изд. ИП РАН 2009 – 350с.
11. Родный Н.И. Очерки по истории и методологии естествознания. М.: Наука, 1975. – С. 338.
12. Тихомиров О.К. Эмоциональные состояния как компонент эвристики / Тихомиров О.К., Фугельзанг Ю.Е. // Проблемы нейрокибернетики. Материалы 2-й межвузовской научной конференции по нейрокибернетики. Материалы 2-й межвузовской научной конференции по нейрокибернетики. Т. 2. Ростов-н/Д. Изд.-во Ростовского ун-та, 1966. С. 269.
13. Фонтенель Бернар. Рассуждения о религии, природе и разуме. М.: Мысль, 1979. - С. 76-77.
14. Чеснова Л.В. Преемственность научных школ в энтомологии. М.: Наука, 1980. - С. 42.
15. Эйнштейн А., Инфелд Л. Эволюция физики. Изд. 3-е. М.: Наука, 1965. - С. 26.

Інформаційні ресурси

1. Кампус НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://login.kpi.ua/>
2. <http://www.ifp.uran.ru/files/publ/eshegodnik/2004/12.pdf>
3. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Allahv/intro_2.php

9. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Для оцінювання успішності аспірантів застосовується рейтингова система (PCO). PCO враховує:

- результати роботи аспірантів на лекціях;
- результати роботи аспірантів на семінарських заняттях;
- якість написання реферату;
- результати написання екзаменаційної контрольної роботи.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

1. Робота аспірантів на лекційних заняттях

Ваговий бал – 3.

Максимальна кількість балів за роботу на лекційних заняттях дорівнює

3 балів × 6 л. з. = 18 балів.

Оцінювання роботи кожного аспіранта здійснюється на кожному лекційному занятті за двома показниками – присутністю і активністю:

а) присутність 0,5 бал × 6 л. з. = 3 бали.

Критерії оцінювання:

0,5 – присутність на лекційному занятті;

0 – відсутність на лекційному занятті.

б) активність 2,5 балів × 6 л. з. = 15 балів.

Критерії оцінювання:

2,5 – висока активність, яка свідчить про спрямованість на ґрунтовне засвоєння матеріалу;

2-1,5 – середня активність, що свідчить про спрямованість на формальне засвоєння матеріалу;

1 бал – низька активність, яка свідчить про ухиляння від засвоєння матеріалу.

0,5 – дуже низька активність, яка свідчить про ухиляння від засвоєння матеріалу або відсутність активності.

0 – відсутність активності.

2. Робота аспірантів на семінарських заняттях

Ваговий бал – 6.

Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює

6 балів × 4 с.з. = 24 бали.

Оцінювання роботи кожного аспіранта здійснюється на кожному семінарському занятті за трьома показниками – підготовленістю, активністю та присутністю:

а) підготовленість 4,5 балів × 4 с. з. = 18 балів.

Критерії оцінювання:

4,5 – повна, чітка, викладена в певній логічній послідовності відповідь на всі поставлені питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;

4 – повна, але не достатньо чітка відповідь на всі поставлені питання, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; незначні неточності у відповідях;

3-2 – не зовсім повна або не достатньо чітка відповідь на поставлені питання, що свідчить про поверхове розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з навчальним матеріалом або значні похибки у відповідях;

1 – неправильна відповідь, що свідчить про незнання матеріалу, але намагання аспіранта висловити власне розуміння суті поставленого питання;

0 – відсутність відповіді.

б) активність **1 бали × 4 с. з. = 4 бали.**

Критерії оцінювання:

1 – висока активність, що свідчить про ґрунтовну обізнаність з матеріалу та спрямованість на його опрацювання;

0,5 – активність, що свідчить про обізнаність з матеріалу та спрямованість на його опрацювання;

0 – низька активність, що свідчить про неволодіння матеріалом та ухилення від участі у семінарському занятті.

в) присутність **0,5 бал × 4 с. з. = 2 балів.**

Критерії оцінювання:

0,5 – присутність на семінарському занятті;

0 – відсутність на семінарському занятті.

За особливі досягнення в роботі на семінарському занятті двом кращим аспірантам може бути нараховано заохочувальні бали (+ 1 бал).

3. Реферат

Ваговий бал – 18.

Критерії оцінювання:

16-18 балів – творчий підхід до розкриття проблеми;

12-15 балів – глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція;

8-11 балів – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками;

4-7 балів – реферат компілятивного рівня, або тему розкрито неповно;

1-3 балів – тему розкрито неповно;

0 балів – незадовільно, тему не розкрито, реферат не зарахований.

За кожний тиждень із запізненням поданням реферату нараховуються штрафні бали (– 2 бали, але загалом не більш ніж – 6 балів). Наявність позитивних оцінок, отриманих аспірантом за реферат, є необхідною умовою його допуску до екзамену.

Отже, сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$R_C = 3 \times 6 + 6 \times 4 + 18 = 60 \text{ балів.}$$

4. Екзаменаційна контрольна робота

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 40% від **R**, а саме, 40 балів.

RE = 40 балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (**Rc**) не менше 50% від **RC**, тобто 30 балів.

Екзамен проводиться в письмовій формі. Час екзаменаційної контрольної роботи – 120 хвилин. Контрольне завдання містить 3 запитання за тематичними розділами навчальної дисципліни.

Приклад:

Екзаменаційне завдання № 1

1. Психологія та її роль в системі наук про людину.
2. Стилi діяльності у науковій діяльності.

Екзаменаційне завдання № 2

1. Феномен «малої групи» у науковій діяльності.
2. Регуляція стану та регуляція поведінки.

Екзаменаційне завдання № 3

1. Діяльність як психологічна система
2. Психологічні механізми регуляції наукової активності.

Критерії оцінювання:

35-40 балів – повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на всі поставлені питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні;

25-34 балів – відповідь на всі поставлені питання, але не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді;

15-24 балів – достатньо поверхова відповідь на всі поставлені питання; суттєві помилки у відповіді; відсутність відповіді на одне питання при правильній, в цілому, відповіді на інші;

5-14 балів – правильна відповідь лише на одне питання при відсутності відповідей на інші або при неправильних відповідях на них;

0-4 балів – неправильна відповідь на поставлені питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання; відсутність відповіді.

Розрахунок шкали (R) рейтингу

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 3 \times 6 + 6 \times 4 + 18 = 60 \text{ балів.}$$

Рейтингова шкала з дисципліни складає

$$RD = RC + RE = 60 + 40 = 100 \text{ балів.}$$

Для отримання аспірантом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка (**RD**) переводиться згідно з таблицею 1.

Таблиця 1.

$RD = Rc+Re$	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	A – відмінно	Відмінно
85 – 94	B – дуже добре	Добре
75 – 84	C – добре	
65 – 74	D – задовільно	Задовільно

60 – 64	E – достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
<i>RD</i> < 60	FХ – незадовільно	Незадовільно
<i>Rc</i> < 30	F – незадовільно (потрібна додаткова робота)	Не допущений

Орієнтовна тематика рефератів з дисципліни «Соціальна психологія наукової діяльності»

1.	Актуальні проблеми сучасних знань про людину
2.	Психологія та її роль в системі наук про людину
3.	Джерела психологічних знань
4.	Методологія наукової психології
5.	Психологічні джерела інновацій
6.	Психологічні бар'єри впровадження інновацій
7.	Наукове співтовариство та його соціально-психологічні особливості
8.	Організаційна культура наукових підрозділів
9.	Феномен «малої групи» у науковій діяльності
10.	Індикатори розвитку науково-педагогічного колективу
11.	Психологічна сумісність у науковому колективі
12.	Діяльність як психологічна система
13.	Інтегративні психічні процеси регуляції наукової діяльності
14.	Самосвідомість особистості вченого
15.	Особливості нерівноважних психічних станів у науковій діяльності
16.	Особистість і суб'єкт наукової діяльності
17.	Психологія наукової творчості
18.	Суб'єкт науково-педагогічної діяльності
19.	Психологічні передумови творчої активності
20.	Професійна кар'єра та її психологічні етапи
21.	Лідерський потенціал вченого
22.	Психологія наукового довголіття
23.	Психологічна проникливість суб'єкта
24.	Професійна зрілість особистості
25.	Психологічна структура здібностей
26.	Творчий аспект практичного мислення
27.	Характеристика діяльнісного підходу у психології
28.	Стили діяльності у науковій діяльності
29.	Регуляція стану та регуляція поведінки
30.	Психологічні механізми регуляції наукової активності

Перелік питань з дисципліни «Соціальна психологія наукової діяльності» до іспиту.

1. Самосвідомість особистості вченого
2. Особливості нерівноважних психічних станів у науковій діяльності
3. Особистість і суб'єкт наукової діяльності
4. Психологія наукової творчості
5. Суб'єкт науково-педагогічної діяльності
6. Психологічні передумови творчої активності
7. Професійна кар'єра та її психологічні етапи
8. Лідерський потенціал вченого
9. Психологія наукового довголіття
10. Актуальні проблеми сучасних знань про людину
11. Психологія та її роль в системі наук про людину
12. Джерела психологічних знань
13. Методологія наукової психології
14. Психологічні джерела інновацій
15. Психологічні бар'єри впровадження інновацій
16. Наукове співтовариство та його соціально-психологічні особливості
17. Організаційна культура наукових підрозділів
18. Феномен «малої групи» у науковій діяльності
19. Індикатори розвитку науково-педагогічного колективу
20. Психологічна сумісність у науковому колективі
21. Професійна зрілість особистості
22. Психологічна структура здібностей
23. Творчий аспект практичного мислення
24. Характеристика діяльнісного підходу у психології
25. Стилi діяльності у науковій діяльності
26. Регуляція стану та регуляція поведінки
27. Психологічні механізми регуляції наукової активності
28. Діяльність як психологічна система
29. Інтегративні психічні процеси регуляції наукової діяльності
30. Психологічна проникливість суб'єкта